

Ministerie van Defensie
Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en Duurzaamheid
NPRD – Zienswijze ontwerpprogramma
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

AANGETEKEND VERZENDEN

Datum brief 1 juli 2025	Datum verzending 3 juli 2025	Uw kenmerk -
Contactpersoon dhr. R. Verhees	Zaaknummer Z25-002699	Documentnummer ZD25044132

Onderwerp

Zienswijze Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie en het planMER

Geachte heer, mevrouw,

Op 23 mei 2025 is het Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (hierna: Ontwerp NPRD) en het bijbehorende planMER ter inzage gelegd. Wij maken graag gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op het ontwerpprogramma.

Voordat we ingaan op de concrete plannen en daarop onze zienswijze geven, spreken we onze waardering uit over de voorbereidingsprocedure. Defensie heeft op een heel gestructureerde manier keuzes gemaakt die uiteindelijk zijn geland in het ontwerpprogramma dat nu ter visie ligt. Daarnaast heeft Defensie steeds heel helder gecommuniceerd over het proces, de motivering en de mogelijkheden van participatie.

Ook zijn wij ons bewust van de noodzaak van de uitbreiding en versterking van de krijgsmacht en het grotere ruimtebeslag dat die behoefte met zich meebrengt. Desondanks stellen wij vast dat de voorkeuren die het Ontwerp NPRD bevat, een grote impact kunnen hebben op het gebruik van de fysieke leefomgeving, ook in, en de onmiddellijke nabijheid van, onze gemeente. Vanwege die grote impact hebben we het Ontwerp NPRD bestudeerd en daarbij enkele kanttekeningen geplaatst die zijn opgenomen in deze zienswijze.

Andere partijen waarmee onze gemeente nauw samenwerkt dienen ook een zienswijze in, zoals de provincie Noord-Brabant, het samenwerkingsverband Stedelijke Regio Breda-Tilburg en de regio Regionale Energiestrategie West-Brabant. Deze zienswijze is daarop een aanvulling en ziet specifiek op de gevolgen van de keuzes in het Ontwerp NPRD voor onze gemeente. Wij vragen om onze zienswijze te lezen in samenhang met die van voornoemde partijen.

Onze zienswijze richt zich op de volgende twee bovenregionale behoeftes:

1. Laagvlieggebied helikopters N2 (bovenregionale behoefte XI)
2. Helikopterlandplaats Rucphense Heide (bovenregionale behoefte XII)

Hieronder volgt per behoefte onze zienswijze, telkens afgesloten met een oproep aan de staatssecretaris.

1. Laagvlieggebied helikopters N2 (bovenregionale behoefte XI)

Defensie wil meer diversiteit in het aantal laagvlieggebieden, alsook een uitbreiding van het aantal trainingsuren voor laagvliegen. Om in die nieuwe behoefte te voorzien worden in de Ontwerp NPRD acht nieuwe laagvlieggebieden aangewezen, waaronder een ten zuiden van de lijn Etten-Leur, Breda, Tilburg, aangeduid als gebied N2. De gehele gemeente Zundert ligt in gebied N2.

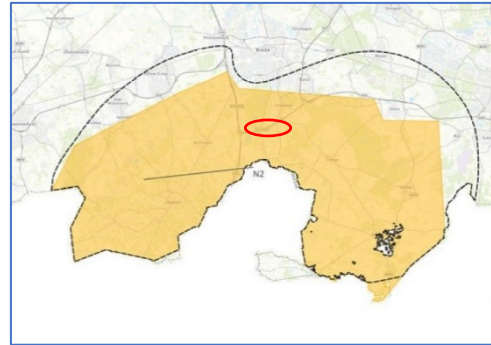
- a. Het spreekt vanzelf dat geluidhinder van inwoners van een gemeente een vorm van overlast is die het eerst en het meest merkbaar is zodra gebruik wordt gemaakt van een laagvlieggebied. Juist op dát aspect geeft het planMER geen duidelijkheid: het effect kan niet worden berekend, zo blijkt uit het planMER. De enige maatstaf die wordt aangehouden is de dichtheid van geluidsgevoelige functies: een hogere dichtheid leidt tot meer hinder. Uit het planMER blijkt dat in gebied N2 de woningdichtheid het hoogste is van alle laagvlieggebieden. Verder blijkt dat in gebied N2 – het gebied met de hoogste woningdichtheid – de hoogste dichtheid binnen dat gebied gelegen is aan de westkant, het deel van N2 waarin de gemeente Zundert ligt. Daarbij komt dat door de hoge dichtheid aan de westkant er minder ruimte aan die zijde overblijft waar Defensie kan laagvliegen, omdat boven bebouwd gebied laagvliegen niet is toegestaan. Met deze hoge dichtheden is het onwenselijk dat geen informatie wordt gegeven over de geluidsbelasting in, onder andere, gebied N2. Zonder (aanvullende) informatie over de precieze geluidsbelasting blijft geluid een blinde vlek in de beoordeling van de voorkeurslocaties. In dit verband wijzen we op het onderdeel van het planMER dat de helikopterlandingsplaatsen beschrijft (zie onder 2.), waar – ondanks het ontbreken van een exacte landingslocatie die telkens wordt gebruikt – wél enig inzicht is gegeven in de geluidsbelasting voor de omgeving.¹
- b. In gebied N2 is de veedichtheid hoog. Zoals beschreven in het planMER kan bij dieren hinder ontstaan door het schrik-effect. Hoewel de hinder voor vee expliciet wordt benoemd in het planMER, wordt deze daarna afgedaan met 'goede communicatie', bijvoorbeeld door het inlichten van veehouders. Onduidelijk is op welke wijze Defensie 'goede communicatie' meent te kunnen inzetten om de hinder op dit onderdeel weg te nemen. Door het ontbreken van een concrete invulling kan niet worden beoordeeld of deze maatregel effectief is, zeker als nog onduidelijk is wat de precieze effecten van het laagvliegen zijn (zie onder a.).
- c. Het aandeel stiltegebieden in gebied N2 is relatief hoog, waaronder een groot stiltegebied in Zundert, de Oude Buissche Heide dat verbonden is met een ander stiltegebied, de Rucphense Bosschen. In het planMER wordt vastgesteld dat er veel stiltegebieden zijn, maar vervolgens wordt dat feit slechts zeer licht meegewogen, kennelijk omdat de precieze geluidseffecten van laagvliegen onbekend zijn (zie onder a.). Slechts de aanwezigheid of nabijheid van een stiltegebied is een criterium, niet de mate

¹ De beschrijving van de omvang van gebied N2 bevat een fout. In tabel 2.1 van het planMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie Deelrapport behoefte XI: Laagvlieggebieden helikopters wordt beschreven dat de totale oppervlakte van gebied N2 510 km² is, verdeeld in 110 km² bebouwde kom en 600 km² resterend oppervlak. Eventuele conclusies op basis van die beschrijving zijn daarmee mogelijk onjuist.

waarin de rust in die gebieden wordt verstoord. Deze stiltegebieden zijn juist aangewezen als locaties die beschermd moeten worden tegen teveel geluid. De aanwijzing van gebied N2, zonder dat de effecten op stiltegebieden onbekend zijn, is zeer onwenselijk en kan leiden tot onevenredige keuzes in het NPRD. Indien geen inzicht kan worden verkregen in de effecten van het laagvliegen, dan dient de aanwezigheid van stiltegebieden zwaarder mee te wegen in de aanwijzing van de laagvlieggebieden.

- d. Door de ligging van de landsgrens pal onder Breda, is gebied N2 'opgeknijpt' in een oostelijk en westelijk deel met een smalle corridor tussen de bebouwde kernen Ulvenhout en Galder die de beide delen met elkaar verbindt; zie de rode markering in de figuur hiernaast. Het noordelijke deel van onze gemeente grenst aan die corridor. Helikopters die opstijgen van vliegbasis Gilze-Rijen en willen vliegen in het westelijk deel zullen altijd via de smalle corridor en het noordelijke deel van onze

gemeente moeten vliegen, hetgeen leidt tot veel intensiever gebruik van dat deel van het laagvlieggebied. Van een gelijkmatige 'verdeling' van de hinder over een groter gebied – ook een van doelstellingen van het aanwijzen van meer laagvlieggebieden – is dan geen sprake meer, althans niet zonder nadere beperkingen of andere gebruiksregels. Wij wijzen erop dat in het planMER de problematiek van een smalle corridor reeds is onderkend.²

- e. Uit het planMER blijkt dat Defensie voor het borgen van de instandhouding van het laagvlieggebied kiest voor een zogenoemd *licht planologisch regime*, kort verwoord als 'ja, mits'. Binnen dat regime blijft ruimte voor belangrijke opgaves zoals windmolens, hoogspanningsmasten en woningbouw. In het planMER wordt het licht planologisch regime voorgesteld als een systeem van melden van nieuwe ontwikkelingen, gevolgd door overleg tussen Defensie en andere partijen. Daarbij wordt nadrukkelijk aangegeven dat geen sprake is van het vooraf geven van toestemming, maar het zoeken van afstemming tussen de verschillende belangen. Hoewel wij positief staan tegenover een systeem waarbij partijen in overleg gaan met elkaar, blijkt ons inziens nog onvoldoende uit het Ontwerp NPRD welke bevoegdheden partijen hebben zodra belangen van Defensie en andere belanghebbenden te veel van elkaar verschillen om tot een gezamenlijke oplossing te komen. Anders verwoord: Wat is een 'mits'? Het is goed om daarover vooraf duidelijkheid te krijgen. De grote opgaven waarvoor gemeenten staan, zoals woningbouw en energietransitie, zijn te belangrijk om op dat onderdeel geen volledige duidelijkheid te hebben.

Oproep

Gelet op vorenstaande roepen wij de staatssecretaris van Defensie op de volgende punten in acht te nemen bij de voorbereiding van het besluit over het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie:

- Doe nader onderzoek naar de geluidseffecten van laagvliegen. Daarmee kan, beter dan nu, een inschatting worden gemaakt van de impact van het aanwijzen van een laagvlieggebied voor de omgeving. We realiseren ons dat vanwege de aard van de activiteiten modellering van de

² planMER Nationaal Programma Ruimte voor Defensie Deelrapport behoefte XI: Laagvlieggebieden helikopters, p. 64

geluiduitstraling extra inspanning vraagt, maar het is ons inziens vereist om het NPRD te kunnen vaststellen.

- Beoordeel opnieuw de geschiktheid van de in het Ontwerp NPRD aangewezen laagvlieggebieden aan de hand van de informatie die wordt verkregen uit nader onderzoek als hiervoor bedoeld en weeg de belangen mee als bedoeld onder a tot en met d.
- Weeg stiltegebieden zwaarder mee in de keuze van de laagvlieggebieden.
- Indien het wegnemen van de hinder niet geheel mogelijk is, benoem dan in het NPRD al concrete handvatten voor hinderbeperkende maatregelen(pakketten), zodat belanghebbenden erop kunnen vertrouwen dat Defensie ook hun belangen meeweegt. Ook de wijze waarop Defensie communicatie effectief wil inzetten als effectieve maatregel dient te worden beschreven in het NPRD.
- Heroverweeg de corridor tussen het westelijk en het oostelijk deel van gebied N2, dan wel benoem in het NPRD een concreet pakket maatregelen om onaanvaardbare hinder te voorkomen.
- Vul de zorgplicht die Defensie heeft concreet in met toezeggingen, bijvoorbeeld klachtafhandeling, monitoring en latere aanpassingen van de maatregelen indien een maatregel niet effectief blijkt te zijn. Het gaat dan niet alleen om geluid, maar ook om luchtkwaliteit, trillingen en andere in het planMER onderzochte deelaspecten.
- Maak duidelijk wat een *licht planologisch regime* voor laagvlieggebieden concreet inhoudt voor gemeenten, provincies en andere partijen, met name voor het geval overeenstemming over nieuwe initiatieven niet mogelijk blijkt te zijn. Treedt vervolgens in overleg met die partijen om deze werkwijze goed te laten landen zodat er geen misverstanden bestaan over eventuele ruimtelijke beperkingen.

2. Helikopterlandplaats Rucphense Heide (bovenregionale behoefte XII)

Ten behoeve van oefening, training en opleiding maakt Defensie gebruik van helikopterlandingsplaatsen. Defensie wil het aantal helikopterlandingsplaatsen en de daaraan verbonden vliegtuigbewegingen uitbreiden. Een van de aangewezen voorkeurlocaties voor helikopterlandingen is het oefenterrein Rucphense Heide, gelegen in de gemeente Rucphen. Deze locatie ligt op korte afstand (ca. 1,5 km) van de gemeentegrens van Zundert en grenst daarmee aan een stiltegebied in onze gemeente, de Oude Buissche Heide. Het oefenterrein *zelf* ligt óók in een stiltegebied, de Rucphense *Bosschen*. De aangewezen voorkeurlocatie zou moeten voorzien in maximaal 8500 vliegtuigbewegingen per jaar.

- a. Uit het planMER blijkt dat de helikopterlandplaats op het oefenterrein Rucphense Heide valt in de hoogste categorie als het gaat om vliegtuigbewegingen, namelijk tot 8500 vliegtuigbewegingen per jaar. Van de 32 aangewezen oude en nieuwe helikopterlandingsplaatsen vallen vier plaatsen in die hoogste categorie. De overige plaatsen vallen in categorieën die wezenlijk lager zijn, namelijk tot 150, 750, 1500 en 3500 vliegtuigbewegingen per jaar.

Nu de Rucphense Heide in de hoogste categorie valt, is ook de geluidscontour voor die locatie het grootst, namelijk tot 5000 meter, zo blijkt uit het planMER. Daarmee verspreiden de effecten van deze helikopterlandingsplaats zich niet over één maar over twee stiltegebieden, te weten de Rucphense Bosschen én de Oude Buissche Heide. De beoogde helikopterlandplaats Rucphense Heide is de enige plaats in de categorie van 8500 vliegtuigbewegingen die zo dicht omgeven is door stiltegebieden. Daarmee lijkt Defensie voorbij te gaan aan de bedoeling van stiltegebieden, namelijk het beschermen van het gebied tegen teveel geluid. Het grote aantal vliegtuigbewegingen van maximaal 8500 met de

bijbehorende geluidscontour, is niet te verenigen met dat doel. In dat verband is ons ook niet duidelijk waarom in de locatiebeschrijving van het planMER voor de Rucphense Heide, de verbeelding van 8500 vliegtuigbewegingen ontbreekt; slechts *Landingsplek 750* en *Landingsplek 3500* zijn ingetekend.³

- b. De helikopterlandplaats Rucphense Heide ligt ook in laagvlieggebied N2 (zie onder 1.). Aangenomen wordt dat een laagvlieg oefening kan worden gevolgd door een landing op een helikopterlandplaats. In dat geval zal het laagvlieggebied in de onmiddellijke nabijheid van een helikopterlandplaats intensiever worden gebruikt dan elders; van een gelijkmatige verdeling van de hinder over het gehele gebied is daarmee dan geen sprake. Het planMER houdt geen rekening met de combinatie van deze twee behoeftes en de effecten daarvan op de omgeving, terwijl te verwachten is dat dit merkbaar is voor mens en dier.

Oproep

Gelet op vorenstaande roepen wij de staatssecretaris van Defensie op de volgende punten in acht te nemen bij de voorbereiding van het besluit over het Nationaal Programma Ruimte voor Defensie:

- Heroverweeg het grote aantal toegestane vliegtuigbewegingen voor helikopterlandplaats Rucphense Heide en weeg daarin mee dat die locatie *in én in de directe nabijheid* ligt van twee stiltegebieden. Een redelijke maatstaf zou zijn om in dat verband aan te sluiten bij andere locaties die gelegen zijn in stiltegebieden, waarmee het aantal vliegtuigbewegingen wordt teruggebracht tot 150 of 1500.
- Doe nader onderzoek naar de geluidseffecten van laagvliegen in combinatie met vliegtuigbewegingen bij helikopterlandingsplaatsen. Daarmee kan, beter dan nu, een inschatting worden gemaakt van de impact voor de onmiddellijke omgeving van een helikopterlandplaats bij het aanwijzen van zo'n plaats, gelegen in een laagvlieggebied.
- Beoordeel opnieuw de geschiktheid van de in het Ontwerp NPRD aangewezen helikopterlandingsplaatsen aan de hand van de informatie die wordt verkregen uit nader onderzoek als hiervoor bedoeld en weeg de belangen mee als bedoeld onder b.

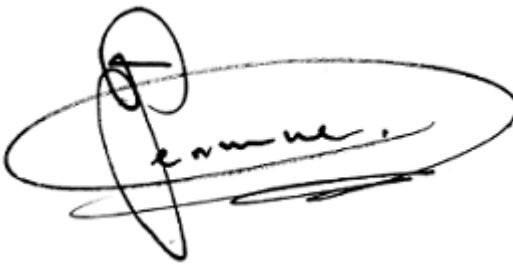
Bel of mail gerust als u nog vragen heeft

Ons telefoonnummer is 076-599 56 00. U bereikt ons van maandag tot en met donderdag tussen 8.00 en 17.00 uur en op vrijdag tussen 8.00 en 12.30 uur. Mailen kan ook naar gemeente@zundert.nl. Vermeld hierbij uw zaaknummer Z25-002699.

³ Tabel 7.2.2 van het Ontwerp NPRD bevat een maximaal aantal *helikopterlandingen*, terwijl de motivering in het planMER is gebaseerd op *vliegtuigbewegingen*. Omdat één vliegtuigbeweging bestaat uit het landen en opstijgen van een helikopter, kan het gebruik van verschillende termen onduidelijkheid geven.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van Zundert,

G.A.A. van Rijswijk
secretaris

J.G.P. Vermue
burgemeester